

WALDEMAR JANIGA

AWANS ZAWODOWY KATECHETY POSTĘPOWANIE KWALIFIKACYJNE NA STOPIEŃ NAUCZYCIELA DYPLOMOWANEGO

Od 6 kwietnia 2000 r. obowiązuje w szkole nowy system awansu zawodowego związany z czterema etapami pracy nauczycielskiej. Rozpoczynając pracę w szkole, katecheta staje się nauczycielem stażystą, potem kontraktowym, mianowanym i wreszcie może uzyskać stopień nauczyciela dyplomowanego.

Zasady awansu i całą procedurę opisuje Karta Nauczyciela¹, a wymagania, jakim muszą sprostać nauczyciele ubiegający się o kolejny stopień, zawarte są w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2000 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli². Stosując się do zalecenia *Dyrektorium katechetycznego Kościoła katolickiego w Polsce*³, z nowych ścieżek awansu korzystają katecheci jako pełnoprawni nauczyciele⁴. Zagad-

---

¹ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (ze zm.; tekst jednolity według: Dz. U. z 1997 r., Nr 56, poz. 357; z 1998 r., Nr 106, poz. 668 i Nr 162, poz. 1118; z 2000 r., Nr 12, poz. 136 i Nr 19, poz. 239; z uwzględnieniem „Ustawy czyszczącej” – Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego, ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2001 r., Nr 111, poz. 1194).

² Dz. U. Nr 7, poz. 825, z późn. zm. (dalej: R).

³ Por. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, nr 152, 158.

⁴ Dokumenty nie precyzują dodatkowych warunków oraz wymagań wynikających ze specyfiki nauczanego przedmiotu, jakie powinni spełniać nauczyciele religii. Nie ma więc odrębnych kryteriów dotyczących aktywności intelektualnej i pastoralnej katechetów, a także zasad oficjalnego potwierdzania ich osiągnięć i postaw oraz kom-

nienie to należy do ważnych spraw związanych z organizacją nauczania religii w zreformowanej szkole.

W niniejszym artykule przedstawi się procedurę postępowania kwalifikacyjnego na stopień nauczyciela dyplomowanego, uwagi praktyczne dotyczące kompletowania teczki i zawartości dokumentacji katechetycznej⁵ oraz próbę oceny tego doświadczenia.

UWAGI WSTĘPNE

Każdy stopień awansu wymaga od katechety konstrukcji planu własnego rozwoju zawodowego, w którym należy ująć różne obszary formacji (doktrynalnej, humanistycznej, metodologicznej i duchowej)⁶, podejmowane zadania – uwzględniające powinności i wymagania z rozporządzenia o awansie, formy ich realizacji, określony czas i sposób udokumentowania. Przede wszystkim ma oddawać obraz systematycznej pracy na różnych płaszczyznach życia szkolnego i parafialnego, gdyż w pracy nauczyciela religii elementy te się uzupełniają⁷. „W warunkach polskich, biorąc pod uwagę historyczne

---

petencji merytorycznych, metodycznych i pedagogiczno-formacyjnych. W przypadku katechetów obowiązują te same przepisy oświatowe co nauczycieli innych przedmiotów.

⁵ Szerzej na ten temat: *Awans zawodowy nauczyciela religii*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2001; L. Dembski, *Co po stażu?*, „Katecheta”, 45(2001), nr 6, s. 50-52; L. Dembski, *Nauczycielu dobry... nauczycielu dyplomowany...*, czyli o drodze na szczyty, „Katecheta”, 45(2001), nr 9, s. 63-65; A. Maj, *Awans zawodowy katechetów – uwagi praktyczne*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 2(2002), nr 3, s. 80-82; J. Pielański, *Rozwój i awans zawodowy nauczyciela*, Poznań 2001, s. 53-59; H. Stachańczyk, A. Dzięwińska, *Dokumentacja na stopień awansu zawodowego w nowej wersji. Część II dla nauczycieli mianowanych*, Katowice 2002, s. 40; *Stopnie awansu zawodowego nauczyciela*, Lublin 2000; K. Wasiluk, A. Zielińska, B. Soczyński, *Awans zawodowy nauczycieli*, Gdańsk 2000; E. Wiczorek, *Wniosek i dokumentacja awansu zawodowego na nauczyciela dyplomowanego*, w: *Nowa szkoła. Prawo i organizacja D 2.8*, red. E. Wiczorek, Warszawa 2001, s. 14-31.

⁶ *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań, nr 233-252 (dalej DOK).

⁷ Por. *Dyrektorium katechetyczne*, nr 82.

uwarunkowania oraz utwierdzoną przez ostatnie dziesięciolecia tradycję katechetyczną, należy szkolne nauczanie religii traktować jako część katechezy, tj. jako specyficzną formę katechezy [...]. Szkolne nauczanie religii winno zatem wypełniać zarówno zadania postawione przez Kościół, jak i wybrane cele, wyznaczone przez szkołę”⁸. Ponadto, przygotowując plan rozwoju, katecheta powinien wziąć pod uwagę nie tylko długość stażu, ale i czas, w którym zamierza złożyć wniosek rozpoczynający postępowanie kwalifikacyjne. Istnieją ku temu przynajmniej dwie przesłanki. Po pierwsze, jeżeli nauczyciel chce, by postępowanie kwalifikacyjne rozpoczęło się jak najszybciej po zakończeniu stażu, to w swoim planie ujmie przedsięwzięcia, które mu pomogą zrealizować zarówno 1, jak i 2 ust. § 5 R. Po drugie, jeżeli zamierza rozciągnąć w czasie zakończenie stażu i złożenie wniosku, to w planie rozwoju może umieścić tylko powinności, które umożliwią mu realizację ust. 1 § 5 R, ponieważ spełnienie wymagań określonych w ust. 2 § 5 usytuuje w okresie pomiędzy zakończeniem stażu a rozpoczęciem procedury kwalifikacyjnej⁹. Tak opracowany plan musi być zatwierdzony przez dyrektora szkoły.

Po zakończonym stażu należy napisać sprawozdanie. Znowelizowane rozporządzenie podnosi wyraźnie rangę sprawozdania solidnie udokumentowanego. Powinno obejmować realizację poszczególnych punktów planu rozwoju, a także wszystkie inne działania, które zostały zrealizowane, ale z różnych powodów nie znalazły się w planie; dobrze by było, aby te zadania były uzasadnione, dlatego je wykonano. Również zadania niezrealizowane powinny mieć uzasadnienie.

Ostatnią czynnością formalną przed złożeniem wniosku jest wystawienie oceny dorobku zawodowego. Dokonuje jej dyrektor szkoły. Ocena może być pozytywna albo negatywna, winna być sporządzona na piśmie i zawierać uzasadnienie oraz pouczenie o możliwości wniesienia odwołania. Od oceny dorobku zawodowego nauczyciel ma prawo odwoływać się do organu sprawującego nadzór pedagogiczny w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania. Organ ten musi

---

⁸ Tamże.

⁹ L. Dembski, *Nauczycielu dobry*, s. 63.

rozpatrzeć to odwołanie w terminie 21 dni i jego decyzja jest ostateczna¹⁰.

W staraniach o stopień nauczyciela dyplomowanego najistotniejsze znaczenie ma jednak skompletowanie dokumentacji, która podlega ocenie przez komisję ds. stopni awansu zawodowego. Prawo w tym przypadku nie przewiduje osobistego uczestnictwa kandydata w procedurze działania komisji kwalifikacyjnej. Procedura ubiegania się o ten stopień jest więc inna niż w przypadku starania się o stopień nauczyciela kontraktowego i mianowanego, którzy oprócz dokumentacji zdają przed komisją egzamin.

I. WNIOSEK O PODJĘCIE POSTĘPOWANIA KWALIFIKACYJNEGO

Zgodnie z art. 9d, ust. 2 Karty Nauczyciela katecheta mianowany może złożyć wniosek o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego do organu sprawującego nadzór pedagogiczny, w terminie trzech lat od daty otrzymania oceny dorobku zawodowego za okres stażu¹¹. A zatem w przeciwieństwie do katechetów stażystów i kontraktowych przepisy prawa pozostawiają nauczycielom mianowanym dużo czasu na przygotowanie i złożenie wniosku.

Dokumentacja załączona do wniosku o rozpoczęcie postępowania kwalifikacyjnego na stopień nauczyciela dyplomowanego powinna zawierać:

– dokumenty potwierdzające posiadanie kwalifikacji zawodowych lub poświadczone kopie tych dokumentów¹²,

---

¹⁰ Art. 9c, ust. 6, 8 i 9 Karty Nauczyciela.

¹¹ We wniosku należy zamieścić następujące dane: imię i nazwisko, stanowisko, adres, nazwę miejscowości, datę sporządzenia wniosku, adresata – organ sprawujący nadzór pedagogiczny, informację o długości stażu i otrzymaniu pozytywnej oceny dorobku zawodowego, posiadane kwalifikacje, datę rozpoczęcia i zakończenia stażu, datę dokonania oceny dorobku zawodowego.

¹² W tej materii obowiązują przepisy zawarte w porozumieniu pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej w dniu 6 września

- akt nadania stopnia nauczyciela mianowanego¹³,
- zaświadczenie pracodawcy o wymiarze zatrudnienia katechety oraz zajmowanym przez niego stanowisku w okresie odbywania stażu; w przypadku nauczyciela religii, który w okresie odbywania stażu zmienił miejsce zatrudnienia, oraz nauczyciela zatrudnionego w kilku szkołach, w każdej w wymiarze mniejszym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć, należy załączyć zaświadczenia ze wszystkich szkół, w których nauczyciel był zatrudniony w okresie stażu, o ile nie jest możliwe – udokumentowanie zatrudnienia świadectwami pracy,
- zatwierdzony plan rozwoju zawodowego,
- sprawozdanie z jego realizacji,
- ocenę dorobku zawodowego za okres stażu,
- dokumentację potwierdzającą spełnienie wymagań zawartych w § 5, ust. 2 R¹⁴.

Dokumentacja ta powinna obejmować następujące obszary pracy¹⁵:

1. Opracowywanie i wdrażanie przedsięwzięć i programów na rzecz doskonalenia i podwyższania jakości pracy szkoły, w tym wykorzystanie i doskonalenie umiejętności stosowania technologii komputerowej i informacyjnej¹⁶;

2000 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii. Porozumienie to precyzuje i wprowadza w życie zapis konkordatowy mówiący, że „kryteria wykształcenia pedagogicznego oraz forma i tryb uzupełnienia tego wykształcenia będą przedmiotem uzgodnień kompetentnych władz państwowych z Konferencją Episkopatu Polski” (art. 12, 3). Dołącza się kserokopie: dyplomu ukończenia studiów wyższych, studiów podyplomowych, kursów kwalifikacyjnych potwierdzających zdobycie dodatkowych kwalifikacji, np. do nauczania drugiego przedmiotu.

¹³ Uwierzytelniona kopia.

¹⁴ Por. § 7 R.

¹⁵ Zob. § 5, ust. 2 R.

¹⁶ Przykładowe działania i osiągnięcia: opracowane i wdrożone programy, np. autorski program rekolekcji, program katechezy sakramentalnej przed I komunią św. itp. (z podaniem tematu, celów operacyjnych, zarysu materiału, procedur osiągania celów, form i metod realizacji, ewaluacji); zorganizowanie pielgrzymki dla dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli; prowadzenie zajęć w pracowni komputerowej z wykorzystaniem programów multimedialnych i internetu; opracowanie na komputerze różnorodnych materiałów dydaktycznych i szkolnych, np. konspektów katechez, na-

2. Umiejętność dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem z innymi pracownikami szkoły¹⁷;

3. Realizację co najmniej czterech z następujących zadań:

– opracowanie i wdrożenie programu dotyczącego działań edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych związanych odpowiednio z oświatą, pomocą społeczną lub postępowaniem w sprawie nieletnich¹⁸,

– opracowanie co najmniej dwóch publikacji, referatów lub innych materiałów związanych z wykonywaną pracą i opublikowanie ich, wygłoszenie lub popularyzacja w innej formie¹⁹,

– prowadzenie otwartych zajęć, w szczególności dla nauczycieli stażystów i nauczycieli kontraktowych, lub podejmowanie działań związanych z wewnątrzszkolnym doskonaleniem zawodowym²⁰,

---

rzędzi ewaluacyjnych, kryteriów oceniania, rozkładu materiału, tekstów do gazetki szkolnej; „ślady” korzystania z edukacyjnych i katolickich stron internetowych.

¹⁷ Np. pełnienie funkcji opiekuna stażu; opracowanie programu i przeprowadzenie szkolenia rady pedagogicznej na wybrany temat; pełnienie funkcji przewodniczącego zespołu przedmiotowego; prowadzenie katechez otwartych, np. koleżeńskich; opracowanie i opublikowanie materiałów dydaktyczno-metodycznych z zakresu katechez i duszpasterstwa; przeprowadzenie badań pedagogicznych, opracowanie ich wyników i przedstawienie radzie pedagogicznej; dzielenie się swoją wiedzą teologiczną i doświadczeniem duszpasterskim podczas spotkań z nauczycielami, wychowawcami i z pozostałym personelem szkoły; analizowanie i rozwiązywanie problemów wychowawczych.

¹⁸ Zadanie to można spełnić m.in. przez opracowanie i wdrożenie programu autorskiego, np. programu nauczania, wychowania, pracy z uczniem „trudnym”, formacji stałej, kursu przedmałżeńskiego, rekolekcji dla dzieci, młodzieży, nauczycieli (dołączyć należy program); uczestnictwo w opracowywaniu programu wychowawczego szkoły, opracowanie programu oddziaływania profilaktycznego itp.

¹⁹ Potwierdzeniem realizacji zadania może być opublikowana książka lub artykuł z opisem bibliograficznym i dołączonym tekstem, referat wygłoszony np. na zespole przedmiotowym, posiedzeniu rady pedagogicznej lub spotkaniu z rodzicami z załączonym tekstem; można dołączyć też inne materiały związane z pracą katechetyczną, duszpasterską i pedagogiczną.

²⁰ Przykładowe działania: opieka nad nauczycielem stażystą (plan pracy opiekuna, przykładowe scenariusze zajęć, arkusze hospitacji itp.); przeprowadzenie miniwarsztatów dla rady pedagogicznej na wybrany temat (program warsztatów, materiały dydaktyczne); wygłoszenie homilii, kazań, nauk rekolekcyjnych, prelekcji dla grona pedagogicznego, uczniów, rodziców, pracowników szkoły (należy dołączyć teksty materiałów); zajęcia otwarte dla rodziców (z dokumentacją spotkań i przekazywanych treści).

– aktywna i systematyczna współpraca ze strukturami samorządowymi lub innymi organizacjami działającymi na rzecz edukacji, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich²¹,

– wykonywanie zadań egzaminatora okręgowej komisji egzaminacyjnej, eksperta komisji kwalifikacyjnej lub egzaminacyjnej dla nauczycieli ubiegających się o awans zawodowy, rzeczoznawcy do spraw programów nauczania, podręczników, środków dydaktycznych, programów wychowania przedszkolnego²²,

– pełnienie funkcji doradcy metodycznego, uzyskanie kwalifikacji edukatora lub trenera terapeuty²³,

– uzyskanie dodatkowych kwalifikacji zawodowych umożliwiających poszerzenie zakresu działań edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych związanych z zadaniami szkoły,

– wykonywanie samodzielnie lub we współpracy z zespołem innych działań na rzecz edukacji, pomocy społecznej, postępowania w sprawach nieletnich lub uzyskanie znaczących osiągnięć w pracy²⁴;

4. Udokumentowaną umiejętność rozpoznawania i rozwiązywania problemów edukacyjnych, wychowawczych lub innych, z uwzględnieniem specyfiki, typu i rodzaju szkoły, w której nauczyciel jest zatrudniony.

---

²¹ Np.: współpraca z samorządem mieszkańców przy organizacji uroczystości kościelno-państwowych, rozrywkowych, sportowych itp.; współpraca z ruchami i stowarzyszeniami religijnymi, z muzeum, biblioteką, z artystami; włączanie się do akcji humanitarnych, np. organizowanych przez Caritas; wspólne działania z TV, prasą, radiem, policją, służbą zdrowia, poradnią psychologiczno-pedagogiczną.

²² Należy dołączyć dokumentację poświadczającą pełnienie funkcji.

²³ Należy dołączyć dokumenty potwierdzające pełnienie funkcji lub wykonywanie danej pracy.

²⁴ Przykładowe działania: prowadzenie zajęć katechetycznych poza szkołą – np. w kościele, muzeum misyjnym, w plenerze; przygotowywanie młodzieży do konkursów i olimpiad; organizowanie uroczystości w szkole i poza szkołą – np. wigilii, imprez lokalnych (religijnych, sportowych, kulturalnych, ekologicznych); prowadzenie współpracy międzynarodowej; organizowanie spotkań – np. z alumnami, przedstawicielami zgromadzeń zakonnych, misjonarzami, ciekawymi ludźmi; włączanie się w działalność społeczną; współorganizowanie dzieciom, młodzieży, rodzicom, nauczycielom i pozostałym pracownikom szkoły czasu wolnego (rekoлекcje, oazy, obozy, kolonie, wycieczki); nagroda Kuratora Oświaty; licencjat, doktorat, stopień specjalizacji zawodowej.

Poprzez opis i analizę podejmowanych działań w zakresie pkt 1 i 2 należy wykazać, w jaki sposób zdobyta wiedza i umiejętności były wykorzystywane do doskonalenia własnego warsztatu pracy, jakie zadania nauczyciel realizował i jakie one przyniosły efekty szkole, uczniowi lub środowisku. Pod pojęciem warsztatu nauczyciela należy rozumieć układ celowo dobranych procedur postępowania, sposobów i metod działania, dokumentów prawnych i planistyczno-organizacyjnych, jak również źródeł wiedzy i środków materialno-technicznych, które służą katechizowanym do uczenia się, a katechezie do nauczania, opieki i wychowania, a także doskonalenia własnej pracy zawodowej²⁵.

Do wniosku o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego katechece mogą załączyć – poza dokumentacją wymienioną w § 7, ust. 1 i 2 R – inną dokumentację, świadczącą o ich osiągnięciach zawodowych, zwłaszcza katechetyczno-pastoralnych.

Aktualne rozporządzenie szczegółowo opisuje formę, w jakiej nauczyciel dyplomowany ma przedstawić spełnienie wymagań kwalifikacyjnych. Prawodawca wymaga, aby forma była dopasowana do realizowanych wymagań. Nauczyciel nie może więc wybrać takiego sposobu dokumentowania, jaki najbardziej mu odpowiada, lecz musi trzymać się ściśle wymagań stawianych w § 7, ust. 4 R. Warto precyzyjnie stosować się do tych zapisów. A zatem dokumentację, o której mowa w § 7, ust. 1, pkt 5 R, należy przedstawić w formie:

- opisu i analizy realizacji wymagań, o których mowa w § 5, ust. 2, pkt 1 i 2,
- pisemnego sprawozdania z realizacji wybranych zadań, o których mowa w ust. 2, pkt 3,
- opisu i analizy co najmniej dwóch przypadków rozpoznawania i rozwiązywania problemów edukacyjnych, wychowawczych lub innych, z uwzględnieniem specyfiki typu i rodzaju szkoły, w której nauczyciel jest zatrudniony,
- zaświadczeń i materiałów potwierdzających pełnienie funkcji, prowadzenie działań lub wykonywanie zadań związanych ze spełnia-

²⁵ I. Król, J. Pielachowski, *Nauczyciel i jego warsztat pracy*, Poznań 1997, s. 153.

niem wymagań określonych w § 5, ust. 2, jeżeli nie wynika to z planu rozwoju zawodowego.

Ten ostatni zapis jest zasadny, ogranicza bowiem nadmiar dokumentacji, podnosi rangę sprawozdania, a przede wszystkim podkreśla znaczenie oceny dorobku zawodowego za okres stażu. Takie sformułowanie wzmacnia więc rolę dyrektora szkoły w okresie odbywania stażu przez podlegającego mu katechetę. Ma on gromadzić „informacje o realizacji przez nauczyciela zadań wynikających z jego planu rozwoju zawodowego oraz efektach prowadzonych przez nauczyciela zajęć”²⁶. Zainteresowany nauczyciel powinien jednakże rozważyć, „czy pominięcie materiałów o szczególnym znaczeniu dla własnego warsztatu pracy i jakości pracy szkoły, wypracowanych w czasie stażu, nie należy przedłożyć do analizy komisji”²⁷. Z pewnością katecheta ubiegający się o stopień nauczyciela dyplomowanego „wzmocni” w ten sposób swój wniosek.

II. POWOŁYWANIE I SKŁAD KOMISJI

Komisję kwalifikacyjną dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego powołuje organ sprawujący nadzór pedagogiczny²⁸. W jej skład wchodzi następujące osoby: przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny – jako jej przewodniczący, dyrektor szkoły (lub wicedyrektor), trzech ekspertów z listy prowadzonej przez MENiS, przedstawiciel związku zawodowego (na wniosek nauczyciela). Gdy o stopień nauczyciela dyplomowanego będzie ubiegał się dyrektor szkoły, w skład komisji kwalifikacyjnej wejdzie przedstawiciel organu prowadzącego szkołę²⁹.

²⁶ Zob. § 6, ust. 3 R.

²⁷ H. Stachańczyk, A. Drzewińska, *Dokumentacja na stopień awansu*, s. 40.

²⁸ *Ministerstwo Edukacji Narodowej o nowelizacji Karty Nauczyciela*, Warszawa 2000, s. 12.

²⁹ Art. 9g, ust. 3 Karty Nauczyciela.

III. ROZPATRYWANIE WNIOSKÓW W POSTĘPOWANIU KWALIFIKACYJNYM

Wnioski o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego rozpatrywane są w kolejności ich wpływu. W przypadku złożenia wniosku wraz z dokumentacją przez nauczyciela kończącego staż w danym roku szkolnym do dnia 30 czerwca tego roku postępowanie kwalifikacyjne powinno być podjęte oraz zakończone w tym samym roku szkolnym, jeżeli wniosek i dokumentacja spełniają wymagania formalne. W przypadku złożenia wniosku wraz z dokumentacją przez nauczyciela kończącego staż w danym roku szkolnym po dniu 30 czerwca tego roku postępowanie kwalifikacyjne powinno być podjęte i zakończone nie później niż w styczniu lub w lutym następnego roku kalendarzowego, jeżeli wniosek i dokumentacja spełniają wymagania formalne. W przypadku wniosku nauczyciela, który nie ma obowiązku odbywania stażu, obowiązują zapisy ust. 2 i 3. Postępowanie kwalifikacyjne rozpoczyna się od analizy formalnej dokumentacji, o której mowa w § 7 R. Jeżeli organ nadzoru pedagogicznego stwierdzi braki formalne we wniosku i dokumentacji, wynikające często z niezrozumienia lub zwykłej niedbałości, to wskazuje szczegółowo na uchybienia lub stwierdzone braki i przekazuje nauczycielowi teczkę do uzupełnienia oraz określa termin, w którym należy ponownie złożyć uzupełnioną dokumentację³⁰.

Komisja kwalifikacyjna „analizuje” dokumentację przedstawioną przez nauczyciela mianowanego ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego przede wszystkim pod względem merytorycznym. Nauczyciel ubiegający się o ten stopień nie staje więc osobiście przed komisją, lecz mówią za niego dokumenty, muszą przeto być szczególnie starannie przygotowane.

---

³⁰ Zob. § 8 i 9 R.

IV. ROZSTRZYGNĘCIA KOMISJI

Organ powołujący komisję kwalifikacyjną, ustalając skład komisji, zapewnia w niej udział ekspertów, w miarę możliwości o specjalności zawodowej odpowiadającej typowi i rodzajowi szkoły, w której nauczyciel jest zatrudniony, oraz specjalności zawodowej nauczyciela ubiegającego się o stopień awansu zawodowego. Komisja podejmuje rozstrzygnięcia w obecności co najmniej 2/3 składu swoich członków. Każdy z nich ocenia spełnianie przez nauczyciela wymagań niezbędnych do uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego według punktowej skali od 0 do 10. Katecheta otrzymuje akceptację komisji kwalifikacyjnej w przypadku uzyskania co najmniej 2/3 możliwych do pozyskania punktów³¹.

Z przebiegu pracy komisji sporządzany jest protokół zawierający przede wszystkim uzyskaną przez nauczyciela punktację wraz z uzasadnieniem³². Po zakończeniu całej procedury awansu istnieje możliwość zwrotu nauczycielowi dokumentacji, o której mowa w § 7, ust. 4. Dzieje się tak, gdy nauczyciel wystąpi z wnioskiem o zwrot lub po uprawomocnieniu się decyzji o nadaniu stopnia awansu zawodowego³³.

V. UWAGI PRAKTYCZNE

Przygotowanie wniosku i dokumentacji powinno być poprzedzone uważną analizą przepisów Karty Nauczyciela (szczególnie rozdziału 3a) i rozporządzenia w sprawie awansu zawodowego nauczycieli, w szczególności przepisów § 5 i 7. W ustawie określone są warunki, jakie musi spełnić nauczyciel mianowany, żeby uzyskać

---

³¹ Zob. § 11 R.

³² Zob. § 12, ust. 1 R.

³³ Zob. § 12, ust. 2a R.

awans na stopień nauczyciela dyplomowanego, rozporządzenie natomiast określa wymagania, jakie nauczyciel musi zrealizować, by spełnić jeden z ustawowych warunków, tzn. uzyskać akceptację komisji kwalifikacyjnej. Istotne jest, by analizując rozporządzenie, zrozumieć, że w § 5 sformułowane są wymagania, którym w § 7 przyporządkowane zostały rodzaje dokumentów świadczących o ich spełnieniu i forma ich prezentacji. Sprawą niezwykle ważną jest przygotowanie dokumentacji zgodnie z kolejnością warunków i wymagań wynikających z przepisów ustawy i rozporządzenia. Ze względu na małą precyzję sformułowań przepisów rozporządzenia może pojawić się trudność w zakwalifikowaniu poszczególnych dokumentów do odpowiedniego obszaru wymagań. Warto zatem zastanowić się, gdzie umieścić posiadane dokumenty, by uniknąć podwójnego wykorzystywania tej samej dokumentacji.

Przygotowując dla komisji kwalifikacyjnej swój dorobek zawodowy, nauczyciel powinien unikać przedstawiania go w formie kroniki towarzyskiej czy kroniki wydarzeń. Komisja interesować się będzie nie tyle liczbą odbytych szkoleń, spotkań, zaświadczeń, listów pochwalnych itp., ile informacją, co się z nich wyniosło, co w związku z tym udało się lub należy zmienić w pracy katechetycznej, szkole i parafii.

Dokumentację należy zgromadzić w segregatorze, w którym poszczególne dokumenty, umieszczone w tzw. koszulkach, zgrupowane będą w rozdziałach. Wskazane jest, by każdy rozdział rozpocząć kartką, na której znajdzie się tytuł działu (zgodny z cytowanym wyżej rozporządzeniem) oraz wypunktowany wykaz załączników. Przedstawiane materiały mogą mieć formę pisemną, graficzną, zapisu elektronicznego. Każdy dokument sporządzony przez nauczyciela – kandydata do awansu, musi być opatrzony własnoręcznym podpisem i datą. Wszystkie kserokopie dokumentów muszą być opatrzone opisem: „Za zgodność z oryginałem”, imienną pieczętą, podpisem osoby potwierdzającej oraz datą³⁴. Należy podkreślić, że jakość zgromadzonych w teczce dokumentów, ich przejrzysty i logiczny układ może w istotnym stopniu zdecydować o nadaniu stopnia nauczyciela dy-

³⁴ Więcej na ten temat: L. Dembski, *Nauczycielu dobry*, s. 63-65; A. Maj, *Awans zawodowy*, s. 80-82; J. Piela chowski, *Rozwój i awans*, s. 53-59.

plomowanego. Przedstawiona propozycja układu dokumentów ma charakter przykładowy. W poszczególnych punktach³⁵ zostały wymienione wzory osiągnięć lub zrealizowanych zadań, które można dokumentować. Nie wyczerpują one jednak całości tematyki, lecz zaledwie ją sygnalizują. Widać więc, że dokumentowanie osiągnięć w pracy katechetyczno-pastoralnej i formacyjnej nauczyciela religii ubiegającego się o kolejny stopień awansu jest problemem ważnym, trudnym, wymagającym przemyślenia i staranności. Stąd też wskazana jest konsultacja z doradcą metodycznym lub wizytatorem nauki religii.

VI. BRAKI I UCHYBIENIA W DOKUMENTACJI

Do najczęściej popełnianych błędów przez katechetów należą te, które wynikają z braku precyzyjnego rozumienia przepisów rozporządzenia. Do nich można zaliczyć³⁶:

- mylenie zadań z wymaganiami, co skutkuje brakiem odpowiedniego przyporządkowania dokumentów do poszczególnych wymagań kwalifikacyjnych, podanych w rozporządzeniu o awansie zawodowym,
- pomyłki w dołączonych dokumentach stwierdzających tożsamość nauczyciela (imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia itp.),
- nadmiar załączonych dokumentów i materiałów, które nie wnoszą istotnych informacji do oceny merytorycznej wniosku, np. zbyt wiele zdjęć,
- brak umiejętności selekcjonowania dokumentacji w obszarze wymagań,
- brak opisu i analizy przy dokumentowaniu wymagań z § 5, ust. 2, pkt 1 i 2 R,

---

³⁵ Dotyczy uwag zawartych w przypisach 13-21.

³⁶ Na podstawie własnego doświadczenia pracy w komisjach kwalifikacyjnych i przeprowadzonych wywiadów z trzydziestoma ekspertami.

- uznawanie form doskonalenia i kształcenia katechetycznego za formy nadające kwalifikacje zawodowe,
- brak metodologicznego opisu i analizy dwóch przypadków rozpoznawania i rozwiązywania problemów edukacyjnych, wychowawczych i innych wynikających ze specyfiki szkoły,
- powierzchowną znajomość obowiązujących przepisów prawa kościelnego i państwowego dotyczącego statusu katechety i katechety w szkole,
- brak autoryzacji dołączonych do wniosku materiałów i poświadczeń zgodności kopii dokumentów z oryginałami,
- pobieżne dokumentowanie efektów pracy nauczyciela i jego współpracy z innymi osobami, instytucjami,
- nieodpowiedni układ dokumentacji,
- błędy w aktach nadania stopnia nauczyciela mianowanego poczynione przez organy prowadzące szkołę.

VII. PRÓBA OCENY DOŚWIADCZENIA ZWIĄZANEGO Z AWANSEM NA STOPIEŃ NAUCZYCIELA DYPLOMOWANEGO

Dotychczasowe doświadczenia związane z procedurą awansu i działalnością komisji kwalifikacyjnych skłaniają do sformułowania kilku wniosków i postulatów.

Nauczyciele religii nieustannie motywowani do stałej formacji, z natury swojego posłannictwa, korzystają z możliwości awansu na najwyższy stopień w hierarchii nauczycielskiej. Zdecydowana większość wniosków wraz z dokumentacją jest przygotowana bardzo dobrze pod względem merytorycznym i metodologicznym³⁷. Dokumen-

---

³⁷ Podobnie jak wcześniej opinia jest oparta na doświadczeniach z pracy w charakterze eksperta w ponad pięćdziesięciu komisjach kwalifikacyjnych na stopień nauczyciela dyplomowanego i na wynikach wywiadu z trzydziestoma ekspertami oraz przewodniczącymi komisji.

ty i materiały są solidne, przejrzyste, a opisy i analizy są szczegółowe i pogłębione, sprawozdania zaś z realizacji zadań precyzyjne. Podnosi to rangę katechezy i prestiż katechetów w zreformowanej szkole.

Awans zawodowy nauczycieli religii dokonuje się w kontekście ich posługi ewangelizacyjnej w szkole i parafii. Dzięki temu rodzi się szansa zacieśnienia związku nauczania religii w szkole z katechezą i duszpasterstwem parafialnym, katechezy z liturgią, katechizowanych z życiem Kościoła lokalnego – z parafią. Te obszary rozwoju zawodowego odzwierciedla większość dokumentacji dorobku zawodowego.

Kolejnym, korzystnym elementem procedury awansu jest podejmowanie przez wielu katechetów permanentnego dokształcania na różnych kierunkach studiów i podczas wielorakich form doskonalenia – sympozjów, warsztatów, kongregacji, konferencji metodycznych, konsultacji indywidualnych i zespołowych itp.

Z pewnością plusem „wejścia na ścieżkę awansu” jest też pozyskanie umiejętności diagnozowania, planowania, systematyzowania, opisu i analizy swojej pracy katechetyczno-pastoralnej.

Mankamentem procedury kwalifikacyjnej na stopień nauczyciela dyplomowanego jest przede wszystkim to, że zainteresowany katecheta nie bierze udziału w posiedzeniu komisji. Różnego rodzaju dokumenty – np. zaświadczenia czy potwierdzenia, a także materiały – nie zobrazują do końca żywej, twórczej, charakterystycznej dla danej osoby pracy ewangelizacyjnej, którą można by było przedstawić w krótkiej prezentacji³⁸. Bezpośredni kontakt z nauczycielem wykluczyłby powierzchowne przeglądnięcie dokumentacji dorobku zawodowego, przypadki nieuczciwego podejścia do spełniania wymagań³⁹, wątpliwości co do autorstwa dołączonych publikacji, referatów czy innych tekstów.

W obowiązujących przepisach prawa oświatowego brak jest również wyraźnego zapisu co do składu komisji. W przypadku nauczycieli religii ubiegających się o awans na wyższy stopień w gronie

---

³⁸ Należy to potraktować jako jeden z wielu postulatów przy zmianie procedury na stopień nauczyciela dyplomowanego.

³⁹ Np. w zakresie wykorzystania technologii informacyjnej. Nauczyciel obecny na posiedzeniu komisji mógłby zaprezentować swoją wiedzę i umiejętności korzystania z komputera.

ekspertów powinni zasiadać wyznaczeni przez biskupa diecezjalnego przedstawiciele Kościoła, np. wizytatorzy lub inni przedstawiciele nadzoru katechetycznego, lub profesorowie seminarium (wpisani na listę ekspertów MENiS). Rozporządzenie o stopniach awansu mówi w § 10, że „organ powołujący komisję kwalifikacyjną lub komisję egzaminacyjną, ustalając skład komisji, zapewnia w niej udział ekspertów, w miarę możliwości o specjalności zawodowej odpowiadającej typowi i rodzajowi szkoły, w której nauczyciel jest zatrudniony oraz specjalności zawodowej nauczyciela ubiegającego się o stopień awansu zawodowego”. Przepisy więc stwarzają taką możliwość. Dotychczasowe postępowania kwalifikacyjne pokazują, że w zdecydowanej większości komisji zasiadali eksperci Kościoła katolickiego. Jednakże w pojedynczych przypadkach kuratoria pominęły ich przy obsadzaniu składów komisji⁴⁰. Aby uniknąć podobnych sytuacji, w przyszłości, warto uwzględnić specyfikę pracy katechetycznej wynikającej z wielu przesłanek, m.in. tożsamości posługi katechety⁴¹, celu i zadań katechezy⁴², przepisów zawartych w rozporządzeniu MEN w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach z 14 kwietnia 1992 r. (ze

⁴⁰ Taka sytuacja miała miejsce w województwie podkarpackim w 2003 r.

⁴¹ Celem pracy katechetycznej jest głoszenie orędzia Chrystusowego. Z tej właśnie racji jest ona powołaniem i zarazem misją do spełnienia. Nie można więc posługi ewangelizacyjnej sprowadzać do zwykłej pracy zawodowej. Ponadto udział w misji pierwszego i największego Katechety – Jezusa Chrystusa – zakłada konieczność osobowego przyłgnięcia do Niego. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (DOK 156) zwraca uwagę, że „katecheta jest bezpośrednim mediatorem, który ułatwia komunikację między osobami i misterium Boga oraz między osobami we wspólnocie. Z tego powodu musi się on zaangażować, by jego wizja kulturowa, pozycja społeczna i styl życia nie stawiały przeszkód drodze wiary, tworząc raczej warunki bardziej sprzyjające temu, by orędzie chrześcijańskie było szukane, przyjmowane i pogłębiane”. Por. Jan Paweł II, *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela*, Watykan 1987, s. 30-34; S. Kulpa czyński, *Aktualny i postulatyczny obraz katechety*, „Seminare”, 1997, s. 59.

⁴² Według *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* „ostatecznym celem katechezy jest doprowadzenie osoby nie tylko do spotkania z Jezusem, ale do zjednoczenia, a nawet do głębokiej z Nim zażyłości” (DOK 80; CT 5; por. KKK 426). Tak zdefiniowany cel osiąga się poprzez następujące zadania: rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formację moralną, nauczanie modlitwy, wychowanie do życia wspólnotowego, wprowadzenie do misji (DOK 85-86).

zm.)⁴³ i innych. Warto także postulować zmianę zapisów prawnych m.in. w rozporządzeniach o awansie i powoływaniu ekspertów⁴⁴.

Istnieje wiele argumentów przemawiających za udziałem i koniecznym wkładem merytorycznym eksperta katechetycznego przy analizie dokumentacji nauczyciela religii na stopień nauczyciela dyplomowanego. Należy zwrócić chociażby uwagę na te, które dotyczą zatrudniania nauczycieli religii, konieczności uwzględniania przy ocenie katechety merytorycznej oceny właściwej władzy kościelnej, sprawowania nadzoru katechetycznego i programów nauczania.

Katechetę zatrudnia się zgodnie z Kartą Nauczyciela⁴⁵, ale zatrudnienie go może być dokonane jedynie po wcześniejszym uzyskaniu tzw. misji kanonicznej, tj. pisemnego, imiennego skierowania do danej szkoły, wystawionego przez kompetentną władzę kościelną. Podstawę prawną stanowią tutaj art. 12, ust. 3 konkordatu z 1993 r. (dotyczy tylko Kościoła katolickiego), który stanowi, iż „nauczyciele religii muszą posiadać upoważnienie (*missio canonica*) od biskupa diecezjalnego” oraz § 5, ust. 1 rozporządzenia MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r., który stwierdza, iż „przedszkole lub szkoła zatrudnia nauczyciela religii, katechetę przedszkolnego lub szkolnego, zwanego dalej nauczycielem religii, wyłącznie na podstawie imiennego, pisemnego skierowania do danego przedszkola lub szkoły”, wydane go – w przypadku Kościoła katolickiego – przez właściwego biskupa diecezjalnego⁴⁶. Misja kanoniczna jest zatem gwarantem wierności danego katechety doktrynie Kościoła⁴⁷. Warunkiem otrzymania misji kanonicznej jest spełnienie warunków dotyczących wiary i moralności oraz wykształcenia. Katecheci winni odznaczać się więc zdrową

⁴³ Dz. U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.

⁴⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie wymagań, jakim powinni odpowiadać eksperci wchodzący w skład komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych dla nauczycieli ubiegających się o awans zawodowy, oraz warunków wpisywania na listę ekspertów i skreślenia z niej, Dz. U. z 2003 r., Nr 44, poz. 375.

⁴⁵ Art. 10, ust. 1-11, art. 11.

⁴⁶ W przypadku pozostałych Kościołów oraz innych związków wyznaniowych – przez właściwe władze zwierzchnie tych Kościołów i związków wyznaniowych.

⁴⁷ Zob. J. K r u k o w s k i, *Konkordat polski – znaczenie i realizacja*, Lublin 1999, s. 139.

nauką, świadectwem życia chrześcijańskiego i umiejętnością pedagogiczną⁴⁸. Kościół katolicki wymaga też od każdego katechety odpowiedniej dojrzałości ludzkiej, chrześcijańskiej i apostołskiej, formacji biblijno-teologicznej, humanistycznej i pedagogicznej⁴⁹.

Następny zapis komplementarny w odniesieniu do specyfiki posługi ewangelizacyjnej spełnianej przez katechetów w strukturze szkolnej uwzględnia ich ocenę. Otóż stwierdza się, że podlegają oni takiej samej ocenie pracy jak inni nauczyciele zatrudnieni w szkole zgodnie z tekstem rozporządzenia MEN z dnia 2 listopada 2000 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego, z tym że dyrektor szkoły – oprócz wszystkich innych wymogów przewidzianych prawem – w tym wypadku ma obowiązek uwzględnić merytoryczną ocenę nauczyciela religii ustaloną przez właściwą władzę kościelną⁵⁰. Wynika to także z § 2, ust. 8, pkt 1 oraz z § 4 tegoż rozporządzenia.

Pozostałe dwa przepisy dotyczą nadzoru pedagogicznego nad nauczaniem religii i programów nauczania. Wprawdzie pełnią go dyrektorzy szkół oraz pracownicy resortowego nadzoru pedagogicznego, ale tylko w zakresie metodyki nauczania oraz zgodności z programem. Natomiast do wizytowania lekcji religii upoważnieni są wizytatorzy wyznaczani przez władze kościelne. W przypadku Kościoła katolickiego nad stroną merytoryczną (także metodyczną) nauczania religii pieczę sprawują wizytatorzy kurialni⁵¹. Listę osób upoważnio-

---

⁴⁸ Por. KPK kan. 1804 § 2.

⁴⁹ Por. DOK 238-245. Szczegółowe kompetencje biskupów diecezjalnych w tym zakresie zostały sformułowane w kan. 805 KPK, który zaznacza, że „w odniesieniu do własnej diecezji ordynariusz miejsca ma prawo mianowania lub zatwierdzenia nauczycieli religii oraz usuwania lub żądania usunięcia, ilekroć wymaga tego dobro religii lub obyczajów”. Misja kanoniczna jest skierowaniem do danej, wymienionej w samym dokumencie szkoły czy przedszkola. W razie przeniesienia do innej szkoły konieczna jest nowa misja kanoniczna.

⁵⁰ Zob. § 7 tego rozporządzenia.

⁵¹ Zob. § 11, ust. 2 rozporządzenia MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r. Celem nadzoru kościelnego jest doskonalenie systemu katechizacji z ukierunkowaniem na rozwój wiary ucznia (doprowadzenie do dojrzałej wiary) i formowanie katechetów o głą-

nych do przeprowadzania wizytacji władze kościelne podają do wiadomości organom sprawującym nadzór.

Podobnie opracowywanie programów nauczania należy do zadań władz poszczególnych Kościołów i związków wyznaniowych. Zgodnie z § 4 rozporządzenia MEN z dnia 14 kwietnia 1992 r. na władzach związków wyznaniowych ciąży jedynie obowiązek przedstawienia do wiadomości MEN zatwierdzonych przez siebie programów. Te same zasady dotyczą także podręczników do nauczania religii. Z tych zapisów w pełni korzysta Kościół katolicki.

Przytoczone przepisy jednoznacznie potwierdzają, że nauczanie religii cieszy się autonomią wobec instytucji szkoły i należy ją uszanować przy powoływaniu ekspertów do pracy w komisjach kwalifikacyjnych.

Warto również postulować, aby w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie wymagań, jakim powinni odpowiadać eksperci wchodzący w skład komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych dla nauczycieli ubiegających się o awans zawodowy, oraz warunków wpisywania na listę ekspertów i skreślenia z niej znalazł się zapis mówiący o realnym wpływie Kościoła na mianowanie ekspertów katechetycznych. Wydaje się również, że należałoby wypracować mechanizm i kryteria weryfikacji pracy członków komisji kwalifikacyjnych, gdyż końcowy wynik często zależy od jej składu i interpretacji przepisów.

PODSUMOWANIE

Zagadnienie awansu zawodowego katechetów należy widzieć w kontekście ich formacji w realiach współczesnej sytuacji katechetyczno-duszpasterskiej w Polsce. Uwzględniając polskie uwarunkowania, powinni oni uczestniczyć w drodze rozwoju nauczyciela, prze-

---

bokiej wierze i dużej wiedzy, którzy byłiby świadkami Chrystusa we współczesnej rzeczywistości.

widzianej przez obecny system edukacji. *Dyrektorium katechetyczne* podkreśla, „że niemożność realizowania przez katechetę pełnej drogi doskonalenia profesjonalnego stwarzałoby niekorzystne warunki dla jego pełnego rozwoju osobowego, zawodowego i chrześcijańskiego, rodząc poczucie niepewności, tymczasowości, braku zaufania do odpowiedzialnych za nauczanie religii w szkole, co wpływa zawsze niekorzystnie na jakość pracy”⁵². W związku z tym posługa ewangelizacyjna we wspólnocie, do której jesteśmy posłani – przez Chrystusa i z mandatu Kościoła – powinna być zasadniczym kryterium awansu nauczycieli religii.

---

⁵² *Dyrektorium katechetyczne*, nr 158.